

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад „Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказом ректора
26.03.2021 № 33-ОД

КОНЦЕПЦІЯ
соціально-гуманітарної роботи
ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

ПОГОДЖЕНО
Протокол засідання
вченої ради
26.03.2021 № 7

Протокол засідання
студентського самоврядування
університету
23.03.2021 № 25

Старобільськ – 2021

КОНЦЕПЦІЯ

соціально-гуманітарної роботи

ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Концепція соціально-гуманітарної роботи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка враховує основні положення Конституції України, Концепції виховання дітей і молоді в національній системі освіти, затвердженої Міністерством освіти і науки, Національної доктрини розвитку освіти України у XXI ст., Законів України „Про освіту”, „Про вищу освіту” та інших державних документів.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Соціально-гуманітарна робота є невід’ємною складовою становлення особистості фахівця. Вона спрямована на різнобічний гармонійний розвиток творчої особистості здобувача вищої освіти, усвідомлення ним соціальної значущості обраної професії, її необхідності для суспільства й життєвої самореалізації.

У Конституції України зазначено, що людина визнається найвищою соціальною цінністю, тому метою освіти є загальний і психічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування національно свідомих громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення усіх сфер життя кваліфікованими фахівцями.

Соціально-гуманітарний процес в університеті ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної самосвідомості. Освіта покликана прокладати дорогу новій соціальній, економічній, правовій та політичній культурі, робити наше суспільство відкритим і динамічним.

Соціально-гуманітарна робота є складовою освітнього процесу.

Ключовими напрямками соціально-гуманітарної роботи серед здобувачів вищої освіти мають стати демократизація й гуманізація у становленні національної самосвідомості, виховання взаємоповаги між націями й народами, залучення до загальнолюдських цінностей.

Головним завданням є виховання людини мислячої і діяльної у контексті української та світової історії, усвідомлення себе громадянином України, відповідальним за її розвиток. У Законі України „Про освіту” підкреслено, що освітньо-виховний процес у державних закладах освіти повинен бути вільним від втручання політичних партій, громадських та релігійних організацій і бути інтегрованим у міжнародний освітній простір. Це зафіксовано й Конституцією України. Відповідальність за виховання здобувачів вищої освіти покладається на керівництво університету й професорсько-викладацький склад кафедр.

Ідеал виховання – це громадянин України, наділений загальнолюдськими й національними цінностями, який керується у своїй діяльності вимогами загальнолюдського й національного етикету, спроможний діяти креативно в сучасних умовах, це справжній патріот, який дбає про власну честь і гідність.

Соціально-гуманітарну роботу серед здобувачів вищої освіти у тій чи іншій формі повинні проводити всі викладачі. Це їхній професійний і громадський обов’язок. Одночасно необхідно, щоб і здобувачі усвідомили, що їхнім обов’язком є систематичне оволодіння професійними знаннями, практичними вміннями, підвищення свого культурного рівня, дотримання статуту університету і правил внутрішнього розпорядку, законодавства, моральних і етичних норм життя. Працівники Луганського національного університету імені Тараса Шевченка покликані викликати у здобувачів вищої освіти внутрішню потребу, бажання, вміння сумлінно виконувати свої обов’язки й розумно користуватися своїми правами.

Під час планування й проведення соціально-гуманітарної діяльності слід враховувати інтереси та нахили здобувачів вищої освіти, кваліфікацію та спеціальність, яку вони здобувають в університеті, період навчання, традиції і спадкоємність, нові соціальні умови.

Соціально-гуманітарна робота в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка є цілеспрямованим процесом, який відбувається з урахуванням особливостей та специфіки університету, зокрема професіоналізму професорсько-викладацького складу, який значною мірою є носієм духовно-моральних, етичних, ділових якостей; рівня його взаємодії зі здобувачами вищої освіти і впливу на їхню свідомість з метою формування у них виваженої життєвої позиції, уміння сприймати, використовувати, поширювати і здобувати необхідний досвід; здатності бути носіями провідних ідей, організаторами суспільно-політичного життя в Україні.

Соціально-гуманітарна робота в ЛНУ імені Тараса Шевченка несумісна з пропагандою насильства, жорстокості, міжнародної ворожнечі, людиноненависницьких теорій, поглядів, спрямованих на підрив державних інтересів України, та має світський характер.

1.1. Мета і завдання соціально-гуманітарної роботи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

В умовах демократизації, інтеграції України у європейське співтовариство, переходу до ринкової економіки, реформування освітньої галузі у контексті Болонського процесу та сучасних викликів формується нова концепція виховання молоді. Стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднуючого фактора в суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави.

Національний характер виховання полягає у формуванні молоді людини як громадянина України незалежно від її етнічної приналежності. Одночасно в умовах світової глобалізації, входження України в європейський простір процес виховання має забезпечувати залучення молоді до світової культури та загальнолюдських цінностей і норм, формування толерантності до інших точок зору, розуміння відмінностей між людьми у культурі, побуті та звичаях, у переконаннях і віруваннях як між народами, так і між етнічними, релігійними та іншими групами.

Формування національної інтелігенції, сприяння збагаченню й оновленню інтелектуального генофонду нації, виховання її духовної еліти – це мета, що стоїть сьогодні перед закладами вищої освіти на одному рівні з підготовкою висококваліфікованих фахівців. Досягнення цієї мети можливе лише за умови комплексного підходу й залучення до цієї роботи всього професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти (ЗВО), адміністрації, органів студентського самоврядування та громадських об'єднань студентської молоді.

Система заходів соціально-гуманітарного впливу на здобувачів вищої освіти Луганського національного університету імені Тараса Шевченка ґрунтується на основних положеннях Концепції національної системи виховання з урахуванням органічного взаємозв'язку процесу навчання та виховання.

Розроблені концептуальні засади соціально-гуманітарної роботи здобувачів вищої освіти університету охоплюють головну мету, цілі й завдання, ідейне підґрунтя, основні напрямки й засоби досягнення мети; визначають, які соціально-етичні й духовні риси необхідно прищеплювати здобувачам вищої освіти.

Соціально-гуманітарна робота враховує кращі зразки досвіду українських та світових закладів вищої освіти. Зокрема значну увагу приділено вимогам нормативних документів Болонського процесу.

Головною *метою соціально-гуманітарної роботи* університету є формування гармонійно розвиненої людини, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями,

родинними й патріотичними почуттями, особистості, яка є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку й самовдосконалення. Така особистість – це насамперед громадянин української держави, її патріот, гуманіст, для якого пріоритетом є загальнолюдські й загальнодержавні цінності, це людина з високою фаховою підготовкою й широким світоглядом, розвинутим інтелектом, належним рівнем загальної, політичної та правової культури. Отже, ідеться про необхідність систематичного й цілеспрямованого виховання національного типу особистості, формування в неї національної свідомості і самосвідомості, завдяки чому досягається духовна єдність поколінь, наступність національної культури і безсмертя нації.

Завданнями соціально-гуманітарної роботи Луганського національного університету імені Тараса Шевченка є:

- формування національної свідомості, гідності громадянина, виховання поваги й любові до рідної землі й українських традицій;
- підготовка національно свідомої інтелігенції, збереження інтелектуального генофонду нації, примноження культурного потенціалу, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх фахівців;
- формування громадянської, соціальної активності та відповідальності, залучення молоді до участі в процесі державотворення, розвитку суспільних відносин;
- вироблення чіткої громадянської позиції, прищеплення молодим людям віри у верховенство закону, який є єдиною гарантією свободи;
- культивування кращих рис української ментальності: працелюбності, прагнення до свободи, гармонії з природою, поваги до жінки, любові до рідної землі, підняття престижу української мови в академічному середовищі й розвиток україномовного освітнього простору – збагачення естетичного досвіду, участь у відродженні та створенні національно-культурних традицій міста, регіону, розширення творчих зв'язків з установами культури, розвиток художніх здібностей;
- виховання майбутніх фахівців авторитетними, високоосвіченими, носіями високої загальної політичної, правової, інтелектуальної, соціально-психологічної, естетичної, фізичної та валеологічної культури;
- створення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, суспільних і власних інтересів;
- створення умов для вільного розвитку особистості, її мислення й загальної культури, залучення до різних видів творчої діяльності (науково-дослідної, культурно-просвітницької, суспільно-гуманістичної, фізкультурно-оздоровчої, спортивної, правоохоронної);
- усвідомлення взаємозв'язку індивідуальної свободи з правами людини та її громадянським обов'язком;
- створення необхідних умов для ефективного розвитку студентського самоврядування, виявлення його потенційних лідерів та організаторів;
- забезпечення високого рівня професійності та вихованості молодшої людини, сприяння розвитку індивідуальних здібностей, таланту та самореалізації;
- плекання поваги до своєї альма-матер, дотримання і розвиток демократичних та студентських традицій закладу вищої освіти.

1.2. Принципи організації соціально-гуманітарної роботи ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

Принцип соціально-гуманітарної роботи – це основа, вихідне положення, що становить фундамент змісту, форм, методів, засобів і прийомів виховання та соціально-гуманітарного впливу на особистість. Принципи організації соціально-гуманітарної роботи зумовлені метою виховання. У Національній доктрині розвитку освіти України в 21 столітті основними названі такі принципи виховання:

- національної спрямованості;

- гуманізму;
- демократизму;
- єдності сім'ї й університету у вимогах до вихованця;
- наступності;
- спадкоємності поколінь.

У Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка виокремлюють такі принципи соціально-гуманітарної роботи:

- національної спрямованості;
- гуманізму;
- демократизму;
- цілісності;
- цілеспрямованості соціально-гуманітарної роботи;
- виховання в активній діяльності;
- неперервності;
- послідовності й систематичності;
- єдності виховання й життєдіяльності;
- народності;
- етнізації;
- виховання особистості в колективі.
- природовідповідності;
- культуровідповідності;
- суб'єкт-суб'єктної взаємодії;
- акмеологічний;
- життєвої творчої самодіяльності;
- толерантності;
- партнерства;
- єдності навчання, соціально-гуманітарної та науково-дослідної роботи;
- цілісності й системності соціально-гуманітарного впливу на здобувачів вищої освіти.

1.3. Вимоги основних принципів соціально-гуманітарної роботи

Принцип національної спрямованості передбачає формування національної самосвідомості усіх суб'єктів соціально-гуманітарного процесу, моральної та фізичної готовності до виконання громадянського обов'язку захисту територіальної цілісності та незалежності України, виховання любові до рідного краю, свого народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги, толерантного ставлення до культури всіх народностей, які проживають в Україні та за її межами.

Принцип гуманізму передбачає створення оптимальних умов для інтелектуального і соціального розвитку кожного вихованця; виявлення глибокої поваги до людини; визнання природного права кожної особистості на свободу, на соціальний захист, на розвиток здібностей і вияв індивідуальності, на самореалізацію фізичних, психічних і соціальних потенцій, на створення соціально-психічного фільтра проти руйнівних впливів негативних чинників навколишнього природного і соціального середовища; виховання у молоді почуттів гуманізму, милосердя, доброчинності.

Принцип демократизму передбачає визнання академічною спільнотою права кожного на свободу виявлення своєї творчої індивідуальності, усунення авторитарних методів виховання.

Принцип цілісності організовує соціально-гуманітарну роботу як системний педагогічний процес; спрямовує його на гармонійний та всебічний розвиток студентської молоді, формування в неї цілісної картини світу; передбачає наступність у реалізації напрямів і етапів соціально-гуманітарної роботи на різних освітніх рівнях.

Принцип цілеспрямованості соціально-гуманітарної роботи передбачає спрямування соціально-гуманітарного процесу на досягнення основної мети виховання – всебічно розвиненої особистості, підготовку її до свідомої й активної трудової діяльності.

Принцип виховання в активній діяльності пов'язаний з психологічними особливостями студентської молоді. У процесі діяльності формується психіка людини. І здобувачі вищої освіти прагнуть реалізувати себе в активній діяльності. Через те в основу процесу виховання повинна бути покладена різноманітна діяльність, зокрема розумова, трудова, громадська, ігрова тощо.

Принцип неперервності визначає соціально-гуманітарну роботу як багатогранний і багатофакторний процес, який не обмежується ні часовими, ні віковими межами; виховання здійснюється від часу народження і триває впродовж усього життя; соціальне і природне середовище, діяльність особистості так чи так впливають на формування певних якостей; процес навчання – важливий чинник виховання як через зміст навчального матеріалу, так і через організацію діяльності.

Принцип послідовності й систематичності вимагає забезпечувати певний вплив на особистість здобувача вищої освіти з урахуванням його вікових можливостей і розвитку, поступово розширювати систему вимог до діяльності; забезпечувати доцільну єдність вимог до вихованця з боку викладачів: створювати оптимальні умови для вияву самостійності здобувачів вищої освіти при розв'язанні виховних завдань, дбаючи про розумне педагогічне керівництво.

Принцип єдності виховання й життєдіяльності заснований на тому, що процес виховання – це не відокремлена сфера діяльності уособлених людей, він залишається цілісною системою організації життєдіяльності студентської молоді в університеті, у соціально-природному середовищі; кожен компонент такої діяльності певним чином впливає на формування тих чи тих якостей особистості; організовуючи будь-який вид діяльності, необхідно дбати, щоб вона несла в собі виховний потенціал.

Принцип народності передбачає єдність загальнолюдських і національних цінностей; забезпечення національної спрямованості соціально-гуманітарної роботи; оволодіння духовними багатствами свого народу: мовою, традиціями, звичаями, національно-етнічною культурою; шанобливе ставлення до національних надбань тих народів, які живуть в Україні.

Принцип етнізації передбачає наповнення соціально-гуманітарної роботи національним змістом, спрямованим на формування національної свідомості й національної гідності; створення для студентської молоді усіх національностей, що є громадянами України, умов навчатися рідною мовою, вивчати традиції, звичаї, обряди свого етносу; забезпечення умов для відчуття етнічної причетності до свого народу, його культури, формування рис національної ментальності; виховання в молоді почуття соціальної відповідальності за збереження, примноження й продовження етнічної культури.

Принцип виховання особистості в колективі. Здобувачі вищої освіти в освітньому процесі ЛНУ імені Тараса Шевченка об'єднані за напрямом підготовки окремої освітньої програми у групи. Індивід стає особистістю завдяки спілкуванню. Найкращі умови для спілкування створюються в колективі. Отже, цей принцип виховання зумовлений об'єктивними закономірностями розвитку особистості. Його реалізація передбачає усвідомлення здобувачами вищої освіти того, що колектив – це засіб виховання, що деякі позитивні риси особистості формуються лише в колективі.

Принцип природовідповідності ураховує індивідуальні нахили і здібності здобувачів вищої освіти, рівень їхнього інтелектуального та загальнокультурного розвитку, специфіку курсу навчання й майбутньої спеціальності.

Принцип культуровідповідності передбачає виховання як культуротворчий процес, спрямований на формування базової культури особистості на основі набутого морально-етичного досвіду людства.

Принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії передбачає, що учасники соціально-гуманітарного процесу виступають рівноправними партнерами в процесі спілкування, беруть

до уваги точку зору один одного, визнають право на її відмінність від власної, узгоджують свої позиції.

Акмеологічний принцип вимагає орієнтації соціально-гуманітарного процесу на вищі морально-духовні досягнення й потенційні можливості особистості, створення умов для досягнення нею життєвого успіху, розвиток індивідуальних здібностей.

Принцип життєвої творчої самодіяльності передбачає становлення особистості як творця свого життя, який здатен приймати власні рішення й нести за них відповідальність, повноцінно жити й активно діяти, постійно самовдосконалюватися, адекватно й гнучко реагувати на соціальні зміни.

Принцип толерантності передбачає інтегрованість української культури в європейський та світовий простір, формування у вихованців відкритості, толерантного ставлення до цінностей, відмінних від національних ідей, до культури, мистецтва, вірувань інших народів, здатності диференціювати спільне та відмінне в різних культурах, сприймати українську культуру як невід'ємну частину загальнолюдської.

Принцип партнерства як форми відносин між викладачами і здобувачами вищої освіти передбачає співпрацю у вирішенні питань навчання, відпочинку, побуту, підтримки й стимулювання студентських ініціатив.

Принцип єдності навчання, соціально-гуманітарної та науково-дослідної роботи передбачає добросовісне виконання кожним студентом своїх функціональних обов'язків і громадських доручень, участь у науково-дослідній роботі та громадському житті, курсу, факультету, інституту, університету.

Принцип цілісності й системності соціально-гуманітарного впливу на здобувачів вищої освіти з боку ректорату, директорату, деканату, кафедр, інших структурних підрозділів університету, викладачів, студентських самоврядних організацій.

Єдність принципів виховання потребує від суб'єктів соціально-гуманітарного процесу вміння реалізовувати їх у взаємозв'язку, з урахуванням конкретних можливостей і умов.

II. ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ РОБОТИ. НАПРЯМИ І ФОРМИ

Зміст соціально-гуманітарної роботи у Державному закладі „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” враховує положення законодавчих документів, зокрема Конституції України, Декларації прав людини, Законів України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Указу Президента України „Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян”, Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ ст., Концепції національно-патріотичного виховання молоді (2009 р.) тощо.

Пріоритетними напрямками в реалізації концепції в університеті наразі є формування особистості, яка усвідомлює свою приналежність до українського народу, спрямована на втілення в життя української національної ідеї, виховання демократичного світогляду, яка поважає громадянські права й свободи, традиції народів і культур світу, а також національний, релігійний, мовний вибір кожної людини.

Сутність соціально-гуманітарного процесу в ЛНУ імені Тараса Шевченка обумовлюється головними завданнями його діяльності. Відповідно до Державної національної програми „Освіта” пріоритетним напрямком визначено „створення життєздатного безперервного навчання й виховання для досягнення високих освітніх рівнів, забезпечення можливостей постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального та культурного потенціалу як вищої цінності нації”.

Отже, головним завданням діяльності ЛНУ імені Тараса Шевченка є не лише підготовка спеціалістів з теоретичним і кваліфікаційним рівнем, що відповідає світовим стандартам, а й фахівців, які керуються в професійній діяльності й повсякденному житті глибоко усвідомленою приналежністю до свого народу й держави, свідомо дотримуються державних законів і моральних норм.

Поєднання державних та суспільних інтересів, інтересів особистості й завдань, які стоять перед університетом, визначає сутність соціально-гуманітарного процесу в ЛНУ імені Тараса Шевченка, що зводиться до формування у здобувачів вищої освіти упродовж навчання таких якостей:

- високий професійний інтелект і культура;
- широкий кругозір і культурно-інтелектуальна ерудиція;
- національна самосвідомість і патріотизм;
- патріотичне ставлення до своєї держави та її інтересів;
- демократизм і громадська активність;
- гуманістичний світогляд;
- інтелігентність і висока моральна стійкість;
- гармонія естетичного та етичного виховання;
- дисциплінованість і самоорганізованість;
- працелюбність і повага до людей;
- ініціативність;
- самовимогливість;
- розвинута потреба у самовдосконаленні, зміцненні фізичних сил і здоров'я;
- бережливе, економне ставлення до державного майна та до природи.

Особливу роль у становленні гуманістичного світогляду, соціально-політичної орієнтації, моральності й культури здобувачів вищої освіти відіграють гуманітарні та соціально-політичні освітні компоненти: актуальні питання історії української державності та культури, українознавчі освітні компоненти, українська та іноземна філологія, філософія.

Завдяки гуманітарним освітнім компонентам формується система поглядів здобувача вищої освіти, яка є визначальною у забезпеченні високої духовності та її суспільної поведінки. Значні можливості у формуванні висококваліфікованих спеціалістів мають спеціальні й фахові освітні компоненти та їх викладачі. Специфіка їхнього впливу на виховання здобувачів вищої освіти ґрунтується на їх тісному зв'язку з реальним життям, що забезпечує формування відповідних рис і якостей здобувачів вищої освіти у повсякденному житті, виробляє необхідні для професійної діяльності навички та вміння.

Головними завданнями соціально-гуманітарного вихованого впливу під час вивчення спеціальних освітніх компонентів є формування високої професійної культури, вимогливості до себе, дисциплінованості, організованості, ініціативності у щоденній діяльності, готовності до праці, конкурентоспроможності.

Поряд з основним освітнім процесом, що здійснюється в ЛНУ імені Тараса Шевченка під час навчання й наукової роботи, де основне навантаження беруть на себе викладачі, виховання здобувачів вищої освіти відбувається і в позанавчальний час через залучення бібліотеки, студентських клубів, гуртків за інтересами, через діяльність органів студентського самоврядування, залучення їх до участі у роботі громадських організацій, мистецької творчості, спорту. Особливістю цієї ділянки соціально-гуманітарної роботи є її планомірний та змістовний характер організації й проведення відповідних заходів, який забезпечують едвайзери. Саме через такі заходи реалізуються природні та набуті тенденції творчих можливостей здобувачів вищої освіти, створюються належні умови для їхнього всебічного розвитку.

Сучасний період розвитку суспільства в нашій незалежній державі відкриває широкі можливості для оновлення змісту освіти, що дає змогу формувати духовно багате покоління людей. Це обумовлює новий підхід до виховання здобувачів вищої освіти, молоді в Україні. Виникла соціальна потреба у формуванні творчої особистості майбутнього фахівця, який би зміг розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, що забезпечують не просто виживання, а прогрес нації. Ефективність формування творчої особистості, безперечно, підвищується, якщо забезпечується:

- використання педагогіки народознавства;
- засвоєння здобувачами вищої освіти знань про Батьківщину, народ, його культуру та спосіб життя, умінь і навичок у їх практичному застосуванні;

- співробітництво викладачів і здобувачів вищої освіти у виборі різних форм і видів діяльності;
- організація активної творчої патріотичної діяльності здобувачів вищої освіти в позааудиторний час.

Кожен з напрямів соціально-гуманітарної роботи спрямований на досягнення мети, розв'язання конкретних завдань і передбачає використання відповідних форм та методів роботи. Незмінна єдність, взаємодоповнюваність усіх видів виховання є важливою умовою результативності соціально-гуманітарної роботи в цілому.

Формування світоглядної культури передбачає збагачення й розвиток світогляду здобувачів вищої освіти як системи знань і переконань щодо навколишнього світу та свого місця у ньому, кристалізацію життєвих принципів особистісного буття, вироблення вміння обстоювати їх на практиці, виховання толерантності, поваги до людей, які мають інші світоглядні цінності.

Провідне значення у формуванні світоглядної культури здобувачів вищої освіти має належно організований освітній процес, у першу чергу з освітніх компонентів гуманітарної підготовки, як-то: філософії, актуальних питань історії української державності та культури, релігієзнавства, соціології, психології та педагогіки, економічної теорії, політології та ін., а також освітніх компонентів циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки фундаментального та професійного циклу: історії економіки та економічної думки, економічної історії, менеджменту, маркетингу тощо. Важливе значення мають також залучення молоді до активного суспільного життя, виконання громадських доручень, особиста ініціатива й участь у підготовці та проведенні культурно-масових і громадсько-політичних заходів.

Процес формування світоглядної культури здійснюється на плюралістичній основі й передбачає вільне світоглядне самовизначення кожної молодої людини.

Реалізація зазначеного та основних завдань і принципів соціально-гуманітарної роботи в університеті здійснюється в таких **пріоритетних напрямках**:

- сприяння розвитку у здобувачів вищої освіти почуття патріотизму, шанобливого ставлення до українських культурно-історичних цінностей;
- збереження й розвиток корпоративної культури, що базується на кращих традиціях і здобутках університету;
- сприяння розвитку всебічно розвиненого, інтелігентного, соціально активного громадянина;
- інтернаціоналізація діяльності університету, формування культури міжнародних відносин;
- сприяння безперешкодному доступу здобувачів вищої освіти з особливими потребами до якісного навчання, побуту, дозвілля, всебічно гармонійного розвитку;
- розвиток системи студентського самоврядування;
- підтримка талановитої студентської молоді серед здобувачів вищої освіти;
- створення належних умов для адаптації випускників університету до сучасного ринку праці та стимулювання мотивації до трудової діяльності.

2.1. Сприяння розвитку у здобувачів вищої освіти почуття патріотизму, шанобливого ставлення до українських культурно-історичних цінностей

У цьому напрямку здійснюється громадянське, національне і патріотичне виховання.

Одним із пріоритетних напрямків сучасної соціально-гуманітарної роботи є **громадянське виховання** – процес формування свідомого громадянина, людини з притаманними їй особистісними якостями й рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні.

Головна мета громадянського виховання – це підготовка студентської молоді до життя у громадянському демократичному суспільстві, у взаємопов'язаному світі,

визнання та прийняття цінностей, що виступають головними, визначальними для нашого суспільства; це формування громадянської позиції у кожного здобувача вищої освіти. Процес розвитку й формування громадянина – це процес розвитку особистості, у якій органічно поєднуються високі моральні чесноти, громадянська зрілість, патріотизм, професійна компетентність, активність, творчі начала, почуття обов'язку й відповідальності перед суспільством, перед Батьківщиною.

Серед критеріїв і результатів громадянського виховання неабияке місце посідає *громадянськість особистості*, яку складають моральна, політична та правова культура, почуття власної гідності, внутрішньої свободи і водночас вболівання за суспільні ідеали, за пріоритети держави, благо свого народу і його дружні взаємини у світовому співтоваристві.

Національне виховання – це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності молоді, виховання її в дусі природно-історичного розвитку матеріальної й духовної культури нації. Система виховання ґрунтується на ідеях національного світогляду, філософії, ідеології, а не на ідеях якогось учення чи якоїсь партії, громадсько-політичної організації. Національна система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що ввібрали в себе надбання національної виховної мудрості. Вона охоплює ідейне багатство народу, його морально-естетичні цінності, трансформовані в засобах народної педагогіки, народознавства, принципах, формах і методах організації виховного впливу на молодь (теоретичний аспект), а також постійну і систематичну виховну діяльність сім'ї, державних і громадських навчально-виховних закладів, осередків (практичний аспект).

Національне виховання ґрунтується на таких фундаментальних принципах, як природовідповідність, народність, етнізація виховання, гуманізм, демократизм, зв'язок виховання з життям, трудовою діяльністю народу, поєднання педагогічного керівництва із самодіяльністю здобувачів вищої освіти, реалізація народознавчого, людинознавчого й особистісного підходів у процесі навчання й виховання тощо.

Актуальність **патріотичного виховання** здобувачів вищої освіти в освітньому процесі ЗВО визначається низкою обставин: соціальною ситуацією, що склалася нині в нашій країні, перетвореннями в суспільному, політичному, економічному житті (інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності), переоцінкою цінностей у свідомості людей, процесом формування в Україні єдиної політичної нації. Саме патріотичне виховання спрямоване на забезпечення цілісності, соборності України, що є серцевиною української національної ідеї.

Метою патріотичного виховання є формування у здобувачів вищої освіти поваги та любові до Батьківщини, відданості, готовності захищати, збагачувати особистою працею, максимально сприяти вивченню й досконалому володінню державною мовою. Принципово важливим є вивчення історії, культури, традицій, звичаїв України, кращих досягнень у галузях науки, освіти, техніки, мистецтва як минулого, так і сучасності. Патріотичне виховання здійснюється з урахуванням специфіки освітніх компонентів на лекціях, семінарах, практичних заняттях та в позанавчальний час.

Сутнісними характеристиками патріотичного виховання здобувачів вищої освіти в освітньо-виховному середовищі закладу вищої освіти є багатофакторність, довготривалість, перспективність, комплексність, ступеневість.

Багатофакторність цього феномену визначається наявністю багаточисельних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища: сім'я, університет, формальні і неформальні контакти здобувачів вищої освіти з іншими людьми, звернення до творів літератури, мистецтва, засобів масової інформації, які різно та цілеспрямовано, а іноді й стихійно впливають на процес патріотичного виховання здобувачів вищої освіти.

Систематичність і тривалість передбачає реалізацію виховних дій в певному порядку й системі:

- цілепокладання і планування процесу патріотичного виховання здобувачів вищої освіти, його основних стадій і етапів реалізації;
- відбір змісту процесу патріотичного виховання здобувачів вищої освіти: форм, методів, засобів;
- організацію процесу патріотичного виховання здобувачів вищої освіти;
- контроль над протіканням процесу патріотичного виховання здобувачів вищої освіти;
- визначення основних напрямків корекції процесу патріотичного виховання здобувачів вищої освіти;
- ухвалення управлінських рішень;
- прогнозування подальшого ходу процесу патріотичного виховання здобувачів вищої освіти і динаміки їх патріотичної вихованості.

Мета патріотичного виховання молоді в закладі вищої освіти може бути досягнута шляхом реалізації таких виховних завдань:

- забезпечення сприятливих умов для самореалізації особистості в Україні відповідно до її інтересів та можливостей;
- виховання правової культури, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки – Герба, Прапора, Гімну України та історичних святинь;
- сприяння набуттю молоддю соціального досвіду, успадкування духовних та культурних надбань українського народу;
- формування мовної культури, оволодіння українською мовою та розуміння і вживання її як духовного коду нації;
- формування духовних цінностей українського патріота: почуття патріотизму, національної свідомості, любові до українського народу, його історії, Української Держави, рідної землі, родини, гордості за минуле й сучасне на прикладах героїчної історії українського народу та кращих зразків культурної спадщини;
- відновлення і вшанування національної пам'яті;
- утвердження в свідомості громадян об'єктивної оцінки ролі українського війська в українській історії, спадкоємності розвитку Збройних Сил у відстоюванні ідеалів свободи та державності України і її громадян, формування психологічної та фізичної готовності молоді до виконання громадянського та конституційного обов'язку щодо відстоювання національних інтересів та незалежності держави, підвищення престижу і розвиток мотивації молоді до державної та військової служби;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, людей похилого віку, турбота про молодших та людей з особливими потребами;
- сприяння діяльності організацій, клубів та осередків громадської активності, спрямованих на патріотичне виховання молоді;
- підтримання кращих рис української нації – працелюбності, прагнення до свободи, любові до природи та мистецтва, поваги до батьків;
- створення умов для розвитку громадянської активності,
- професіоналізму, високої мотивації до праці як основи конкурентоспроможності громадянина, а відтак і держави;
- сприяння розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я; задоволення естетичних та культурних потреб особистості;
- виховання здатності протидіяти проявам аморальності, правопорушень, бездуховності, антигромадської діяльності;
- створення умов для посилення патріотичної спрямованості телерадіомовлення та інших засобів масової інформації під час висвітлення подій і явищ суспільного життя;
- реалізація індивідуального підходу до особистості та виховання;
- забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей,

власних і суспільних потреб та інтересів;

- розвиток світоглядної культури молодшої людини, її ціннісних орієнтацій і створення умов для вільного світоглядного вибору;

- професійне виховання, яке передбачає становлення юнаків і дівчат як досвідчених фахівців, які досконало володіють професійними знаннями, вміють творчо застосовувати їх на практиці, приймати нестандартні рішення, готових до роботи в умовах ринкових відносин;

- уведення молодих людей у світ господарського, соціального, політичного, культурного досвіду цивілізації і свого народу;

- оволодіння результативними методами та навиками набуття нових знань, формування потреби у постійному інтелектуальному, духовному і моральному збагаченні та самовдосконаленні.

Значний виховний потенціал мають й обов'язкові для вивчення здобувачів вищої освіти всіх освітніх програм освітні компоненти „Актуальні питання історії української державності та культури”, „Усна й письмова комунікація та академічна риторика”, освітні компоненти професійної підготовки.

Патріотичне виховання не протиставляється, а органічно доповнюється національним та інтернаціональним вихованням. У процесі патріотичного виховання культивуються кращі риси української ментальності: любов до України, працелюбність, індивідуальна свобода, зв'язок із природою, щирість і доброта, гостинність, повага до рідних та ін.

Результатом патріотичного виховання можна вважати людину, громадянина чи представника певної нації або національності, який розуміє і поділяє сутність національної ідеї; є носієм національної культури; своєю професійною діяльністю сприяє економічному, науковому, культурному зростанню Батьківщини; любить і відстоює рідну мову, користується нею; любить, захищає і відстоює рідну країну / державу / територію; любить, захищає і відстоює свої звичаї, традиції; любить, захищає і підтримує співгромадян з патріотичним способом мислення; постійно відчуває гордість за вищенаведене і приналежність до цих категорій.

2.2. Збереження й розвиток корпоративної культури, що базується на кращих традиціях і здобутках університету

Стратегічним завданням розвитку університету є збереження і розвиток корпоративної культури, що базується на Кодексі корпоративної культури ЛНУ імені Тараса Шевченка, кращих традиціях і здобутках університету. Створення цілеспрямованого колективу, готового заради своєї альма-матер на певні самопожертви, які в перспективі дадуть можливість створити таку матеріальну базу, яка обслуговуватиметься високоосвіченими, професійно підготовленими та патріотично налаштованими викладачами, співробітниками та здобувачами вищої освіти університету. Дотримання норм кодексу корпоративної культури ЛНУ імені Тараса Шевченка, додержання настанов та цінностей є необхідним як на території університету, так і поза ним.

Формування духу корпоративної єдності як викладацького складу, так і студентства відбувається шляхом залучення їх до скарбниці традицій та історії університету. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка – це заклад вищої освіти з найкращими світовими й вітчизняними традиціями, до більшості з яких університет додав власні особливості, сформувавши суто свої – традиції Луганського національного.

2.3. Сприяння розвитку всебічно розвиненого, інтелігентного, соціально активного громадянина

Серед домінант у соціально-гуманітарному процесі університету – формування духовно й фізично розвиненого громадянина, виховання у здобувачів вищої освіти патріотизму, шанобливого ставлення до українських культурно-історичних цінностей.

Духовний і фізичний аспекти взаємодіють на підставі ідентичних особливостей. У реалізації цього стратегічного напрямку основне навантаження несе розгалужена структура клубів, гуртків, об'єднань, які функціонують в університеті.

У межах напрямку здійснюється **духовне та моральне виховання** здобувача вищої освіти. Це складна інтегральна система формування його особистісних якостей, які характеризують ступінь розвитку і саморозвитку моральних цінностей, переконань, мотивів, знань, умінь, почуттів і здібностей, що їх здобувач виявляє в різних ситуаціях морального вибору та моральної діяльності в порівнянні з тими високогуманними цінностями, принципами, правилами, які в сучасному соціокультурному середовищі заведено вважати нормативними, або ідеальними. Таким вихованням забезпечується засвоєння здобувачами вищої освіти моральної культури суспільства, норм поведінки, міжлюдських стосунків, сприйняття їх як правил, що регулюють власну життєдіяльність, усвідомлення критеріїв добра і зла. У результаті морального виховання досягається єдність етичних знань, моральних почуттів та переконань і потреб у високоморальних вчинках. Важливим показником міри моральності особистості є ступінь зрілості її основних моральних рис, як-от: совість, честь, гідність, доброта, відповідальність, сором, дисциплінованість, принциповість. Висока моральність – це завжди єдність слова і діла, чесність і порядність, сумлінне виконання людиною синівських, професійних, громадянських обов'язків, вірне служіння Україні. Утілюється моральність у конкретних вчинках, діях індивіда незалежно від сфери їх вияву.

У моральному вихованні поєднуються принципи і норми загальнолюдської моралі та національної моральної цінності. Моральне виховання пов'язане з правовим вихованням. Поєднуючись, вони забезпечують формування культури людської поведінки.

Здобувач вищої освіти є носієм певної моралі і виховується як під час освітнього процесу, так і середовищем особистого буття. У зв'язку з цим важливу роль відіграють соціогуманітарні освітні компоненти, передусім етика, бесіди на моральні теми, зустрічі з видатними особистостями, читання художньої літератури, неухильне додержання правил внутрішнього розпорядку університету. Значний потенціал морального впливу на здобувачів вищої освіти має первинна профспілкова організація, клуби за інтересами.

Отже, у процесі організації життєдіяльності здобувачів вищої освіти у культурно-освітньому просторі сучасного закладу вищої освіти складається система цілей, які орієнтують педагогічний персонал на розвиток виховання здобувача вищої освіти передусім як громадянина, як фахівця, як високоморальної, інтелігентної, творчої, конкурентоспроможної особистості, як культурної людини.

Виховання здобувача вищої освіти як **громадянина** передбачає становлення патріота, тобто людини з активною громадянською позицією, орієнтованої на демократичні цінності та свободи, здатної до захисту права та виконання своїх громадянських обов'язків, визначених Конституцією України.

Виховання здобувача вищої освіти як **фахівця** орієнтовано на розвиток:

- глибокої зацікавленості, любові до обраної професії, професійної самосвідомості, ерудиції та компетенції;
- усвідомлення професійного інтересу й відповідальності;
- здатності ставити творчі та ефективно розв'язувати професійні завдання в обраній сфері професійної діяльності;
- готовності приймати нестандартні рішення;
- відкритості для нових досягнень науки, техніки і практики.

Важливу роль у цьому процесі відіграє особистість викладача насамперед освітніх компонентів фахового спрямування.

Виховання здобувача вищої освіти як **високоморальної особистості** має на меті розвиток:

- високого рівня моральних чеснот (чесності, обов'язку, відповідальності, доброзичливості тощо);

- моральної культури, зокрема й розуміння високоморальних національних і загальнолюдських цінностей;

- гуманістичних поглядів, переконань і світогляду.

Виховання здобувача вищої освіти як *інтелігентної особистості* спрямовано на розвиток:

- високої культури спілкування та поведінки;
- високого рівня ерудиції;
- системності та критичного мислення;
- естетичної, художньої культури;
- прогресивних поглядів та переконань;
- толерантності й поважного ставлення до людей іншої національності та інших поглядів і переконань;

- кращих рис і традицій української інтелігенції.

Виховання здобувача вищої освіти як *творчої особистості* передбачає розвиток:

- методологічної, дослідницької культури;
- творчо-пошукових умінь та здібностей;
- здібностей як до індивідуальної, так і до колективної творчості в обраній сфері професійної діяльності;

- здібностей до креативного, системного застосування знань у розв'язанні професійних теоретичних і практичних завдань.

Виховання здобувача вищої освіти як *конкурентоспроможної особистості* ставить за мету розвиток:

- працьовитості;
- стресостійкості;
- неперервного професійного саморозвитку;
- комунікативних і лідерських якостей;
- етично-правової відповідальності;
- уміння виконувати та завершувати роботу на високому якісному рівні;
- прагнення постійно підвищувати свій рівень інформаційної культури.

Інтеграція всіх наведених якостей уможливорює виховання здобувача вищої освіти як *культурної людини*, у зв'язку з чим велика відповідальність покладається на кафедри соціогуманітарних дисциплін.

Політичне виховання спрямоване на формування у студентської молоді політичної культури, що включає розвиток уявлення про механізми політичного процесу, способи досягнення політичної мети, знайомство з політичною діяльністю держави, з її політичним досвідом і досвідом інших країн. Політичне виховання здійснюється у процесі навчальних занять соціально-гуманітарного циклу, а також через усю систему позааудиторної роботи: роботу наукових гуртків, політичних клубів, конференцій, на яких обговорюються актуальні питання сучасності; через лекції, бесіди, зустрічі з політиками, депутатами різних рівнів. Однак треба пам'ятати, що при цьому не мають за мету формування у здобувачів вищої освіти певної політичної орієнтації, мова йде лише про політичну культуру.

Правове виховання – це формування соціально зрілої, відповідальної поведінки юнаків та дівчат на основі знань, норм і принципів чинного законодавства України, поваги до прав і свобод інших людей, шанобливого ставлення до державних символів. Правова культура особистості невід'ємна від активної протидії особам, організаціям і установам, що порушують закони, зазіхають на територіальну цілісність і незалежність України, завдають збитків державі та її громадянам.

Важливим складником цього напряму є правова освіта, яка забезпечується через викладання правових освітніх компонентів, пропаганду чинного законодавства викладачами університету, організацію зустрічей студентів і співробітників університету з працівниками правоохоронних органів, проведення „круглих столів”, вечорів запитань і відповідей,

виставок тематичної літератури. Організаційно правова освіта здійснюється передусім викладачами кафедри політології і правознавства.

Важливим засобом правового виховання в ЛНУ імені Тараса Шевченка є створення атмосфери вимогливості щодо сумлінного виконання здобувачами вищої освіти своїх функціональних обов'язків, додержання положень і правил внутрішнього розпорядку університету, наказів ректора, розпоряджень директорів / деканів.

Трудове виховання має на меті формування любові до праці та потреби в ній, потреби в набутті знань і вмінь професійно здійснювати діяльність, реалізовувати через неї свої нахили і здібності, виконувати свої обов'язки професійно, відповідально, якісно. Трудове виховання ефективно впливає на становлення і розвиток волі, здатності цілеспрямовано переборювати труднощі, що виникають на життєвому шляху людини, сприяє усвідомленню цінності праці та її провідної ролі в утвердженні індивіда в суспільстві й розвитку суспільних відносин, учить правильно організовувати трудовий процес, творчо, ініціативно та зацікавлено ставитись до самої праці, її результатів, до людей, які люблять і вміють працювати.

Трудове виховання здійснюється передусім через залучення здобувачів до конкретних видів діяльності. Основний вид праці здобувачів вищої освіти – навчання. Належно організований навчальний процес спонукає здобувачів в до цілеспрямованого набуття знань і досвіду, сумлінного виконання своїх обов'язків, оволодіння обраною професією. Формування поваги та любові до праці й потреби в ній відбувається також через залучення здобувачів до інших видів діяльності, зокрема громадсько-політичної, науково-дослідної, самоврядної, художньої самодіяльності, спортивних змагань, суспільно корисної праці.

Важливу роль у трудовому вихованні відіграють ректорат, директорат / деканат, кафедри, первинна профспілкова організація здобувачів вищої освіти. Оволодіння здобувачами вищої освіти спеціальними освітніми компонентами, як-то „Основи охорони праці та безпеки життєдіяльності”, допомагає формувати культуру праці, дотримуватись у цій сфері законів розвитку людини, природи і суспільства.

Суттю **професійного виховання** є становлення здобувача вищої освіти як фахівця. Розв'язанню цього завдання підпорядковується діяльність усіх структурних підрозділів ЛНУ імені Тараса Шевченка, а перш за все ректорату, директоратів / деканатів, кафедр та **едвайзерів** і кожного викладача.

Освітній процес в університеті є основною ланкою професійного становлення здобувача вищої освіти. Тому принципово важливо поєднувати теорію і практику, з найбільшою ефективністю передавати здобувачам вищої освіти необхідний обсяг знань і вмінь, формувати компетентності, навчити їх систематично працювати над собою, вміло користуватися набутими знаннями в умовах ринкової економіки. Лекції, практичні заняття, зустрічі з фахівцями, самостійні заняття в бібліотеці, науково-дослідна робота, підготовка курсових і кваліфікаційних робіт – далеко не повний перелік форм роботи на шляху професійного становлення молодих людей. Важливою в цьому процесі є особистість викладача передусім освітніх компонентів фахового спрямування. Одним з складників професійного становлення є оволодіння знаннями та навичками роботи з людьми, психологічна готовність працювати в ринкових умовах та відповідати за результати своєї роботи. Результатом професійного виховання є любов і повага до обраної професії, глибокі та різнобічні фахові знання й уміння, творчий підхід індивіда до розв'язання наявних проблем, готовність приймати нестандартні рішення, особиста відповідальність за справу, відкритість для нових досягнень науки, техніки і практики.

Організують та здійснюють заходи з цього напрямку органи студентського самоврядування, клуби та первинна профспілкова організація здобувачів вищої освіти.

Художньо-естетичне виховання покликано забезпечувати становлення і розвиток у здобувачів вищої освіти відчуття, розуміння й потреби у красі, усвідомлення необхідності жити і творити за її законами, з позицій естетичних правил оцінювати явища й процеси навколишньої дійсності. Естетичне ставлення людини до світу пов'язане з емоційним переживанням, насолодою від сприйняття об'єктів, які розглядаються як довершені,

гармонійні, прекрасні. Свідомість молодих людей – це відкрите поле для сприйняття різноманітних, нерідко суперечливих, естетичних ідей, поглядів і теорій. Найважливішими завданнями цього напрямку виховання є вироблення зрілих естетичних смаків, уміння відрізнити насправді естетичні цінності від хибних, надуманих, формування потреби в естетизації умов праці та проживання. Також необхідно навчити юнаків і дівчат працювати і спілкуватися з іншими людьми красиво, отримувати естетичне задоволення від результатів діяльності.

Формування естетичної культури здобувачів вищої освіти відбувається як у процесі навчання, так і в позанавчальний час. Теоретичним підґрунтям естетичного виховання є освітні компоненти соціогуманітарного спрямування, передусім „Актуальні питання історії української державності та культури”, „Філософія”, „Естетика”, „Соціологія”, „Психологія”. Чуттєво-емоційний компонент значною мірою реалізується через участь здобувачів у художній самодіяльності, гуртках і студіях, заходах, що проводить університетський Центр культури та дозвілля спільно з первинною профспілковою організацією та літературною студією, естетичне оформлення результатів праці здобувачів вищої освіти, відвідування театрів, виставок, музеїв, зустрічі з діячами літератури і мистецтва, проведення творчих вечорів, читання художньої літератури та поезії, слухання музики. Значну роль в естетичному вихованні відіграють національні естетичні традиції, народна творчість (фольклор, декоративно-прикладне мистецтво, архітектура та ін.).

Виховання культури поведінки та спілкування спрямоване на набуття сукупності усталених морально-естетичних і соціально значущих якостей особистості, які виявляються в повсякденному житті та умінні співіснувати з іншими людьми. Виховання культури поведінки ставить за мету засвоєння моральних вимог суспільства, закріплення у нормах, принципах та ідеалах, та їх інтеграцію в особистий досвід. Культура поведінки охоплює:

- зовнішній вигляд;
- автономність та ролі;
- імідж і презентацію;
- стиль життя і репрезентування себе.

Виховання культури спілкування, зі свого боку, передбачає формування таких якостей, як-от:

- гуманність, толерантність;
- уміння передбачати морально-психологічні наслідки своєї поведінки;
- здатність до компромісів.

Виховання культури навчальної та науково-дослідної діяльності розглядається як цілісна, багатовимірна, багаторівнева, відкрита особистісна й ціннісно-орієнтована система творчої самореалізації, саморозвитку, самовиховання, заснована на інтеграції логічних, інтуїтивних, евристичних, рефлексивних, емпатійних компонентів.

До найбільш ефективних педагогічних технологій, які забезпечують саморозвиток і самовиховання здобувачів вищої освіти, належать:

- технологія проблемно-пошукового навчання;
- особистісно-орієнтовані технології організації навчально-виховної діяльності здобувачів вищої освіти;
- тренінги творчого саморозвитку, особистісного зростання, релаксації, аутотренінгу;
- ігри-дослідження;
- суб'єктно-орієнтовані дослідні практикуми;
- інформаційні технології.

Виховання інформаційної культури в загальному розумінні – це виховання у сфері культури, пов'язаної із функціонуванням та користуванням інформацією в суспільстві.

Модель інформаційної культури особистості становлять три компоненти:

- *когнітивний блок* (інтернет-грамотність; навички поводження з інформацією; уміння організувати пошук необхідної інформації; уміння працювати з відібраною інформацією: структурувати, систематизувати, узагальнювати, подавати у вигляді,

зрозумілому іншим людям; уміння спілкуватися з іншими людьми за допомогою сучасних засобів передачі інформації тощо);

- *емоційно-ціннісний блок* (зміст інформаційних потреб та інтересів; мотиви звернення до різних джерел інформації та пов'язані з ними очікування; ступінь задоволення інформаційних потреб; самооцінка інформаційної компетентності тощо);

- *праксеологічний блок* (способи пошуку та канали одержання необхідної інформації; інтенсивність звернення до різних джерел інформації та їх характеристика; застосування одержаної інформації в різних сферах своєї діяльності; способи розповсюдження нової інформації, форми діяльності в Інтернеті тощо).

Виховання інформаційної культури починається з формування інформаційної складової – знань. Саме вони, трансформуючись далі в уміння й навички, закладають основу когнітивного блоку, а потім безпосередньо впливають на рівень інформаційної культури здобувачів вищої освіти. Інформаційна культура здобувачів вищої освіти стає визначальним фактором їхньої майбутньої трудової діяльності.

Головною метою **екологічного виховання** у закладі вищої освіти є подальше формування екологічної особистості нового типу, для якої є характерним екоцентричний тип світогляду. Реалізації цієї мети сприяє систематична послідовна робота в напрямі розвитку екологічної культури здобувачів вищої освіти всіх рівнів. Передумовою успішності цієї діяльності стане як активізація пізнавальної діяльності студентів у сфері екологічних знань, так і формування їх активної життєвої позиції щодо ставлення до природи, знайомство їх з методикою розробки екологічно доцільних алгоритмів взаємодії з природою в контексті реалізації головних напрямів концепції сталого розвитку сучасного суспільства. Головні завдання екологічного виховання повинні реалізовуватися як під час навчального процесу, так і в організації системи виховних заходів суто екологічної спрямованості. Особливого значення при цьому набувають нові нестандартні форми навчально-виховної діяльності, такі як рольові екологічні ігри, дебати з питань екологічної проблематики, „мозковий штурм”, складання та захист проєктів з конкретних екологічних питань тощо. Виключну роль у реалізації завдань екологічного виховання відіграє залучення здобувачів вищої освіти до практичної природоохоронної діяльності. Участь в організації та проведенні конкретних екологічних акцій сприятиме формуванню практичної складової екологічної компетентності здобувачів вищої освіти.

Фізичне виховання та утвердження здорового способу життя – це розвиток і зміцнення здоров'я здобувачів вищої освіти, їхніх фізичних задатків та здібностей, утвердження активного, здорового способу життя, вироблення вмінь самостійно використовувати форми і методи фізичної культури в процесі власної життєдіяльності. Цей напрям виховання охоплює пропаганду здорового способу життя і конкретну діяльність, спрямовану на фізичне вдосконалення та фізичне загартування молоді. У сучасних умовах вкрай важливою є робота зі здобувачами вищої освіти щодо роз'яснення шкідливості вживання алкогольних напоїв і наркотичних речовин, куріння; також необхідно проводити профілактичні заходи щодо запобігання різноманітним захворюванням.

Фізичне виховання здійснюється на заняттях із фізичної культури, через участь юнаків і дівчат у роботі спортивних секцій, клубів, під час спортивних змагань, туристичних походів. Організують та проводять роботу в цьому напрямі кафедри інституту фізичного виховання і спорту, спортивний клуб університету, органи студентського самоврядування, первинна профспілкова організація.

2.4. Інтернаціоналізація діяльності університету, формування культури міжнаціональних відносин

В умовах постійного зростання кількості та розширення географії здобувачів вищої освіти інших держав виникає потреба у виділенні стратегічного завдання, пов'язаного з інтернаціоналізацією діяльності університету та формуванням культури міжнаціональних відносин. Підставами для реалізації цього завдання є діяльність англійського клубу,

молодіжного клубу східних культур, об'єднань здобувачів вищої освіти інститутів/факультетів та відділу міжнародних зв'язків.

Інтернаціональне виховання – це залучення молодих людей до вивчення економічних, політичних, соціальних, культурологічних та інших цінностей, створених народами світу, формування поваги до міжнародного суспільного досвіду, бажань і вмінь його переймати, допомагати представникам інших етносів, суспільств та держав у розв'язанні наявних питань і проблем. Однією з базових основ цього напрямку виховання є кількісне та якісне зростання обсягу знань здобувачів про інші етноси (народи), держави, суспільства, їхні досягнення у різних сферах людської життєдіяльності. Важливо під час навчального процесу постійно наголошувати на інтернаціональному характері науки, звертати увагу на співпрацю народів і держав у розв'язанні проблем глобального характеру.

Важливе значення для формування у молодих людей інтернаціональних почуттів має вивчення іноземних мов, упровадження в навчальний процес в університеті європейських технологій навчання і критеріїв оцінок знань, стажування та участь у міжнародних конференціях, співпраця ЛНУ імені Тараса Шевченка з провідними закладами вищої освіти України та інших держав, виступи перед здобувачами вищої освіти викладачів університету, які працювали або проходили стажування за кордоном, лекції іноземних фахівців, проведення тематичних „круглих столів”, відвідування виставок, на яких репрезентовані новітні досягнення іноземних науковців, фахівців, фірм, підприємств у галузях освіти, науки, техніки та технології.

Інтернаціональне виховання органічно доповнює патріотичне виховання, допомагає глибше усвідомити місце і роль України у світі, чіткіше визначити шляхи її інтеграції у європейське і світове співтовариства.

2.5. Сприяння безперешкодному доступу здобувачів вищої освіти з особливими потребами до якісного навчання, побуту, дозвілля, всебічно гармонійного розвитку

Здобувач вищої освіти з особливими потребами – це насамперед людина, яка має обмежені можливості, зумовлені фізичними, психологічними, сенсорними і соціальними бар'єрами, що не дають їй змогу легко та повноцінно інтегруватися й адаптуватися, жити повноцінним життям.

Конституцією України (ст. 53) гарантовано кожному громадянину держави право на безоплатну вищу освіту в державних та комунальних закладах освіти. Реалізація цієї конституційної норми вимагає створення спеціальних умов не тільки для навчання, але й повноцінного існування осіб з обмеженими можливостями. Здобуття повноцінної освіти для них набуває особливого значення, оскільки засвоєння фахових навичок дає можливість реалізувати здібності, частково або повністю адаптуватися у суспільстві.

Здобувачі з особливими потребами як суб'єкти соціально-гуманітарної роботи потребують соціально-педагогічної підтримки та супроводу. Соціально-педагогічна підтримка дітей та молоді з обмеженими можливостями розуміється як особливий вид спеціально організованої професійної соціально-педагогічної діяльності, що полягає у виявленні, визначенні та вирішенні проблем цієї категорії дітей та молоді з метою реалізації та захисту їх прав на повноцінний розвиток і яка ґрунтується на індивідуально орієнтованій допомозі та співробітництві в їх життєвому самовизначенні. Реалізація такої підтримки можлива лише за умов сформованості спеціальної етичної та професійної компетентності соціальних та педагогічних працівників, що безумовно є ефективним чинником у вирішенні завдань інтеграції дітей та молоді з обмеженими можливостями в суспільство.

Педагогічний супровід здобувачів вищої освіти з особливими потребами в ЛНУ імені Тараса Шевченка як вид педагогічної підтримки передбачає комплекс заходів, спрямованих на диференціацію та індивідуалізацію методів виховання, серед яких поряд із педагогічними методами виховання (формування свідомості, організація діяльності, стимуляція діяльності, самовиховання) застосовуються спеціальні методи соціальної роботи сектором студентської

соціальної служби юридичного відділу (методи соціальної діагностики, профілактики, контролю, реабілітації) і специфічні методи, зокрема метод „рівний – рівному” (спосіб надання і поширення інформації шляхом довірливого спілкування з ровесниками у межах організованої і неформальної роботи (спонтанне спілкування).

Ця система заходів є особливою сферою професійної діяльності науково-педагогічних працівників університету та сектора студентської соціальної служби юридичного відділу:

- організація інституту едвайзерів, завдання якого полягає у проведенні виховних заходів, спрямованих на виховання духовно-моральних цінностей у здобувачів вищої освіти з фізичними обмеженнями, розвиток їхніх комунікативних та організаційно-діяльнісних здібностей і особливо вивчення індивідуальних психологічних особливостей кожного;
- створення системи соціального захисту здобувачів вищої освіти з обмеженими фізичними можливостями, безбар'єрного середовища (сектор студентської соціальної служби юридичного відділу);
- організація різних видів діяльності здобувачів вищої освіти, що мають насичений зміст та сприяють духовно-моральному зростанню особистості, дають змогу розвивати свої таланти в інтегрованих групах.

Найважливішим для студентської молоді з обмеженими можливостями є період адаптації до умов навчання у ЗВО, набуття нового статусу, засвоєння нових соціальних ролей. Тому важливим є не стільки зміст виховання, скільки створення певних психолого-педагогічних умов, які б полегшували процес навчання, тобто:

- забезпечення особливого підходу до здобувачів вищої освіти з обмеженими можливостями, який повинен враховувати специфіку хвороби, вади, психологічний стан, психологічні чи соціальні проблеми, з якими може стикнутися людина з обмеженими можливостями у повсякденному житті; темп викладання освітніх компонентів має бути достатньо повільним, гнучким, „м'яким”, пристосованим до потреб людей з обмеженими можливостями; навчальне навантаження повинно регулюватися залежно від ступеня інвалідності;
- процес виховання потребує більшої уваги, відповідальності, розуміння й освіченості. Люди з особливими потребами повинні бути оточені любов'ю, ласкою, турботою. Не можна допускати приниження особистості. Потрібно зважати на їхні труднощі у навчанні, допомогти їм отримати інформацію іншими засобами (якщо звичайних засобів недостатньо), треба навчити молоду людину жити з її вадою і дати можливість зрозуміти, що вона така сама, як інші люди;
- не нагадувати й не акцентувати увагу на функціональних обмеженнях, зрозуміти внутрішній світ людини; навчити жити з вадою і водночас бути адекватною, щасливою всупереч ваді.

2.6. Розвиток системи студентського самоврядування

Демократизація вищої школи, нові підходи до організації навчання і виховання у закладі вищої освіти вимагають широкої участі здобувачів вищої освіти у керівництві, у вирішенні значної кількості питань навчання, побуту й відпочинку, забезпеченні оптимальної системи формування особистості майбутнього спеціаліста, що зумовлює виділення одного з актуальних завдань стратегічного розвитку у соціально-культурній сфері – розвитку системи студентського самоврядування та підтримки талановитої студентської молоді.

Провідна роль у цих процесах належить органам студентського самоврядування, Центру культури і дозвілля та Центру розвитку кар'єри. Вони посідають окреме місце у формуванні соціально зрілої особистості, розвитку управлінських, організаторських, комунікативних здібностей майбутніх спеціалістів, суттєво впливають на зростання їхньої професійної компетентності, відповідальності, самостійності, спроможності до самоорганізації і самореалізації, сприяють виробленню творчого підходу у вирішенні поставлених завдань. При цьому студентське самоврядування є не просто самостійним

явищем, а й виступає суттєвим компонентом усього виховного процесу у закладі вищої освіти та несе особливе ідеологічне навантаження.

Робота органів студентського самоврядування, молодіжних громадських організацій, структурних підрозділів, які працюють з молоддю, дозволяє скоординувати діяльність усіх ланок складного соціально-гуманітарного процесу, скерувати його у потрібне русло.

Студентське самоврядування в ЛНУ імені Тараса Шевченка здійснюється на рівні студентського самоврядування університету, студентського директорату інституту / студдеканату факультету, групи здобувачів вищої освіти, гуртожитку; поєднує провідні сфери життєдіяльності студентської громади та має відповідну структуру, яка включає такі **органи студентського самоврядування, як:**

- студентське самоврядування університету;
- студентський директорат інституту / студентський деканат факультету;
- студентська рада гуртожитку.

Сучасне студентське самоврядування може і повинно бути сконцентровано на вирішенні трьох найбільш актуальних завдань:

- стати умовою реалізації творчої активності і самодіяльності в навчально-пізнавальному, науково-професійному і культурному напрямках;
- стати реальною формою демократії здобувачів вищої освіти з відповідними правами, можливостями і відповідальністю.
- стати засобом соціально-правового захисту.

2.7. Підтримка талановитої студентської молоді серед здобувачів вищої освіти

Задля реалізації цього напрямку в університеті працює Центр культури та дозвілля, створено мережу клубів, гуртків та творчих об'єднань, діяльність яких спрямована на виявлення, підтримку та розвиток талантів здобувачів вищої освіти.

2.8. Створення належних умов для адаптації випускників університету до сучасного ринку праці та стимулювання мотивації до трудової діяльності

З метою адаптації випускників університету до сучасних умов ринку праці та їх мотивації до трудової діяльності створено Центр розвитку кар'єри, який здійснює моніторинг ефективності працевлаштування здобувачів вищої освіти-випускників, надає допомогу у працевлаштуванні здобувачам вищої освіти, що навчаються на старших курсах, співпрацює зі стейкхолдерами.

Задля розвитку і поглиблення партнерських відносин, співробітництва з органами державного управління, ринковими структурами, роботодавцями, іншими стейкхолдерами, центром розвитку кар'єри університету створено: асоціацію випускників ЛНУ імені Тараса Шевченка.

III. ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ РОБОТИ

Організація соціально-гуманітарного процесу враховує положення Програми Президента України „Десять кроків назустріч людям”, Національної доктрини розвитку освіти України, Закону України „Про вищу освіту”, здійснюється відповідно до державних стандартів освіти, наказів і рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо організації виховної роботи.

ЛНУ імені Тараса Шевченка будує свою соціально-гуманітарну роботу на перспективу на основі комплексного плану соціально-гуманітарної роботи на п'ять років і планів на рік. Навчально-наукові інститути / факультети, ЦКД, клуби, гуртки, кафедри, гуртожитки планують свою роботу на навчальний рік.

Едвайзер групи здобувачів вищої освіти розробляє план роботи на навчальний рік з урахуванням індивідуальних інтересів і здібностей групи здобувачів вищої освіти.

Плани роботи органів студентського самоврядування, клубів за інтересами також розробляють на навчальний рік на підставі перспективного плану соціально-гуманітарної роботи університету відповідно до статутних завдань своєї діяльності.

3.1. Виховна функція процесу навчання

Виховний потенціал процесу навчання забезпечується змістом, формами, технологіями навчання та характером спілкування між його учасниками.

Індивідуалізація освітнього процесу вимагає застосування нових педагогічних технологій взаємодії „викладач – здобувач освіти”, у якому зростає роль викладача як носія знань і культури, утвердження гуманістичного стилю взаємовідносин між викладачем і здобувачем.

На засіданнях кафедр визначають і затверджують пріоритети (для однієї кафедри – це правове виховання, для іншої – екологічне, для третьої – професійне, трудове), ведеться пошук найбільш прийнятних форм і методів її організації. Вони можуть бути різними: конкурси, дискусії, олімпіади, наукові товариства здобувачів вищої освіти, конференції, бесіди, зустрічі з цікавими людьми, відвідування музеїв, виставок тощо.

Особлива роль належить кафедрам гуманітарного спрямування, кожне заняття яких має значний соціально-гуманітарний потенціал. Їм відводиться роль методичного центру соціально-гуманітарної роботи. Оновлення змісту загальноосвітніх, соціально-гуманітарних компонентів повинно бути підпорядковано меті формування у здобувачів вищої освіти національної свідомості, патріотизму, правової й економічної грамотності, соціальної активності, загальної культури особистості, що базується на надбаннях української світової культури.

Основною ланкою в системі освітнього процесу є педагог – наставник групи здобувачів вищої освіти – **едвайзер**. Роботу **едвайзерів** регламентує „Положення про **едвайзера** групи здобувачів вищої освіти”.

В організації соціально-гуманітарної роботи **едвайзер** групи здобувачів вищої освіти реалізує завдання, які визначені в „Концепції соціально-гуманітарної роботи в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка”, „Комплексному плані соціально-гуманітарної роботи”, „Положенні про **едвайзера** групи здобувачів вищої освіти” і плані соціально-гуманітарної роботи в групі.

3.2. Організація соціально-гуманітарної роботи за межами навчального часу

Соціально-гуманітарна робота, що проводиться в університеті за межами аудиторії, забезпечує актуалізацію теоретичних знань, спрямовує їх у практичну площину, звертає увагу молоді на найгостріші соціальні проблеми сьогодення, формує їх соціальну зрілість.

З цією метою необхідно залучати молодь до трудових, політичних, патріотичних, благодійних акцій, організовувати екскурсії на підприємства, туристичні поїздки історичними місцями, відвідування музеїв, виставок, театральних вистав тощо.

Організацію змістовного дозвілля забезпечують ОСС університету, ЦКД, ЦРК, асоціація випускників університету, керівники молодіжних клубів та гуртків, зацікавлені талановиті молоді люди. В університеті створена відповідна матеріальна база, сформовані й діють різноманітні клуби за інтересами.

IV. ФОНДИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ РОБОТИ

Фонди для реалізації заходів соціально-гуманітарної роботи в університеті формуються за рахунок:

- коштів спеціального фонду університету;
- наявних фінансових ресурсів первинної профспілкової організації викладачів і здобувачів вищої освіти;

- фондів допомоги з боку спонсорів та меценатів, освітянських організацій регіонально-національного, європейського та світового рівня;
- індивідуальних коштів здобувачів вищої освіти, викладачів університету та навчально-технічного персоналу (для придбання квитків тощо).

V. УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИМ ПРОЦЕСОМ

В ЛНУ імені Тараса Шевченка створено систему соціально-гуманітарної роботи, що дає можливість охоплювати виховним впливом усіх здобувачів вищої освіти – від першого курсу освітнього ступеня бакалавра до останнього курсу освітнього ступеня магістра, здійснювати виховний процес як у навчальний, так і в позанавчальний час. Виховання здобувачів вищої освіти забезпечується через діяльність усіх структурних підрозділів університету – від групи здобувачів вищої освіти до ректорату.

В основі системи соціально-гуманітарної роботи – кадрова інфраструктура, до складу якої входять такі суб'єкти соціально-гуманітарної роботи: професорсько-викладацький колектив, ректорат, комісія з соціально-гуманітарної роботи, проректор з науково-педагогічної роботи, заступники директорів / деканів із соціально-гуманітарної роботи, особи, відповідальні за СГР на кафедрах, керівник ЦКД, керівники клубів і гуртків, ОСС, коменданти гуртожитків. Це дозволяє цілеспрямовано планувати, здійснювати і контролювати організацію соціально-гуманітарної роботи в навчально-наукових інститутах на факультетах, коледжах у кожній групі здобувачів вищої освіти, у гуртожитках. Крім того, соціально-гуманітарний процес здійснюють: бібліотека, молодіжні клуби, творчі об'єднання, ради здобувачів вищої освіти, профком здобувачів вищої освіти, колективи фізкультури, спортклуб, спортивні секції, гуртки художньої самодіяльності тощо.

Управління соціально-гуманітарним процесом здійснюється шляхом:

- видання відповідних наказів ректора;
- планування роботи, в якому основним координуючим документом є концепція соціально-гуманітарної роботи, стратегія (комплексний перспективний план) соціально-гуманітарної роботи на п'ять років;
 - методичного забезпечення соціально-гуманітарної роботи, надання методичних рекомендацій та проведення методичних семінарів і конференцій;
 - навчання організаторів соціально-гуманітарного процесу, організація роботи **ради едвайзерів**;
 - контролю за виконанням наказів Міністерства освіти і науки України, наказів ректора, планів соціально-гуманітарної роботи кафедр, інститутів / факультетів, коледжів університету, індивідуальних планів викладачів через періодичні перевірки стану соціально-гуманітарної роботи, заслуховування звітів на засіданнях кафедр, учених рад університету та інститутів / факультетів та педрадах коледжів;
 - проведення нарад директорів/деканів і заступників директорів/деканів з СГР, засідань комісії з соціально-гуманітарної роботи, зібрань творчих об'єднань і клубів;
 - соціологічних опитувань здобувачів вищої освіти;
 - висвітлення завдань, результатів і проблем соціально-гуманітарної роботи, на сторінках соціальних мереж.

Оцінка стану соціально-гуманітарної роботи та її результативності здійснюється за комплексними показниками, як кількісними, так і якісними. Це є показники успішності навчання, стосунки в групах здобувачів вищої освіти, аналіз виконання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього розпорядку, правової поведінки, кількість правопорушень, виконання планів соціально-гуманітарної роботи, якість проведених заходів, кількість здобувачів вищої освіти у творчих об'єднаннях, гуртках, учасників спартакіад, фестивалів тощо, участь молоді в різноманітних громадянських, патріотичних акціях, результати соціологічних досліджень, які відображають моральні, політичні, соціальні, культурні орієнтації здобувачів вищої освіти. На підставі цього організатори соціально-гуманітарного

процесу роблять висновки про необхідність коригуючого втручання у соціально-гуманітарний процес, посилення роботи в тих чи інших напрямках.

Контроль за результатами соціально-гуманітарної роботи, плануванням, реалізацією і координацією виховних заходів задля підвищення їх загальних підсумків покладено на проректора з науково-педагогічної роботи.

VI. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Організація соціально-гуманітарного процесу в структурних підрозділах університету потребує постійного вдосконалення, пошуку і приведення в дію нових форм впливу на здобувачів вищої освіти, відпрацювання нових методик. Водночас потрібно активізувати традиційні види діяльності, збереження досягнень минулого.

Виховання повинно носити творчий характер, орієнтуючись на проблеми, пов'язані зі специфікою структурного навчального підрозділу.

Випускники університету мають бути не просто обізнаними спеціалістами, а людьми творчими, духовно багатими з демократичним світобаченням, здатними примножити історичні надбання українського народу і його внесок у розвиток світової цивілізації. В ідеальній перспективі університет повинен стати школою саморозвитку, самоуправління, самодисципліни, свідомої відповідальності викладачів і здобувачів вищої освіти перед українською нацією у своїй творчій співпраці на благо України.

Зміни до концепції можуть бути внесені з ініціативи комісії з соціально-гуманітарної роботи університету після погодження із заступниками директорів /деканів з соціально-гуманітарної роботи.

Концепція набуває чинності після погодження вченою радою університету й затвердження наказом ректора.